

‘Dat inclusief onderwijs niet haalbaar zou zijn, is een onderschatting’

18.8.2026 - Willem Claassen | Radboud Universiteit

De overheid streeft ernaar dat in 2035 de scholen in Nederland de overgang naar inclusief onderwijs hebben gemaakt. Dit betekent dat binnen het primaire en voortgezet onderwijs alle kinderen en jongeren welkom zijn op een school dicht bij huis. Jana Vyrastekova, universitair hoofddocent Gedrag, Economie en Beleid, werkte mee aan een onderzoek naar de effecten van inclusieve scholen. Zij is enthousiast: “Verspreid over heel Nederland zijn er scholen die succesvol streven naar inclusie.”

Jana Vyrastekova doet literatuuronderzoek naar de effecten van inclusief onderwijs: “De kwaliteit bij inclusief onderwijs is hoog en leerkrachten oordelen heel positief over hun werkomgeving.” Er zijn scholen waar diverse groepen leerlingen compleet geïntegreerd zijn en scholen waar leerlingen op slimme manieren met elkaar in contact komen, vertelt Jana. “Wat overal terugkomt, is dat *alle* leerlingen gezien, gewaardeerd en ondersteund worden. Het onderwijs is gericht op het plezier van leren, afgestemd op de leerling, en niet puur gefocust op een rigide model van een curriculum.”

Toch zit haar ook iets dwars. Een artikel waarin de resultaten van het literatuuronderzoek werden gedeeld, leverden online veel negatieve reacties op. ‘Zie je wel’, was de tendens, ‘inclusief onderwijs is niet beter’. Jana: “In vergelijking met het reguliere onderwijs zijn de effecten op leer- en psychosociale uitkomsten veelal neutraal of licht positief. Maar je kunt niet puur afgaan op de gemeten effecten. De bestaande onderzoeken verschillen sterk in wat zij onder inclusief onderwijs verstaan. Meestal kunnen onderzoekers niet meten hoe de inclusieve leeromgeving precies wordt vormgegeven. Vaak gaat het om plaatsing van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften in het regulier onderwijs, zonder school-brede organisatie van inclusief onderwijs.” De neutrale of licht positieve resultaten zijn daardoor juist aanmoedigend, volgens Jana. “De bestaande onderzoeken laten ook zien dat de effecten positief zijn als het gaat om schoolsystemen waar deze school- en systeembrede aanpassingen waarschijnlijk wel zijn doorgevoerd.”

Vliegtuig als metafoor

Dat het in het onderwijsveld veel weerstand oproept, komt omdat niet het hele plaatje wordt gezien, stelt Jana. Als metafoor gebruikt ze een vliegtuig. “Als er een vliegtuig aan de grond staat en je stopt er mensen in, dan gaat hij niet ineens vliegen. Mensen zullen dan zeggen: ‘Zie je wel, vliegen is onmogelijk’. Maar als je op Schiphol bent, zie je er talloze de lucht in gaan. Daar zit veel kennis en organisatie achter. Op Schiphol zijn ze voorbereid en weten ze wat ze moeten doen als er iets hapert.” Jana is van mening dat de veranderopdracht naar inclusief onderwijs niet puur bij de leerkracht ligt; de school en het schoolbestuur moeten vooruitlopen. “Dat een individuele leerkracht zich overdonderd voelt, is niet verrassend. De organisatie, financiering en de gedeelde onderwijsvisie van een school moeten voor ondersteuning zorgen, anders creëer je alleen maar stress en overbelasting.” Ze probeert weg te blijven van de angsten en emoties bij dit thema. “Als je denkt dat inclusief onderwijs niet haalbaar is, dan is dat een onderschatting van wat een school kan bereiken.”

Sterk leiderschap en gedreven leerkrachten

Wat Jana telkens terugziet bij inclusieve scholen, ondanks de onderlinge verschillen in onderwijsconcept, is sterk leiderschap en een gedreven leerkrachtenteam. “Je hebt een creatieve directeur nodig die weet wat zij of hij wil. En leerkrachten werken meer met elkaar samen, of ze geven les aan meerdere groepen en zijn daardoor flexibeler. Dit type onderwijs heeft veel uitdagingen, maar leerkrachten staan er nooit alleen voor.” Ze merkt ook dat de goede relatie tussen leerlingen en leerkrachten een belangrijke rol speelt. “Daarmee worden al veel gedragsproblemen voorkomen.”

“Als we in de samenleving meer sociale cohesie creëren, zal er minder angst en haat zijn. Het beste kun je dan beginnen bij kinderen die elkaar ontmoeten op school.”

Vriendschappen

Uit haar eerdere onderzoek blijkt verder dat leerlingen op inclusieve scholen meer vrienden hebben. Andere onderzoeken laten zien dat dit ook geldt ook voor leerlingen zonder extra onderwijsondersteuning. “Vriendschappen zijn niet alleen heel belangrijk voor je welbevinden, maar ook als uitgangspunt voor leren.” Daar komt bij dat leerlingen op inclusieve scholen minder angstig zijn voor leerlingen die ‘anders’ zijn en minder discrimineren. “Als we in de samenleving meer sociale cohesie creëren, zal er minder angst en haat zijn. Het beste kun je dan beginnen bij kinderen die elkaar ontmoeten op school.”

Meritocratisch systeem

Om stappen te maken in de richting van inclusief onderwijs zal er naar een aantal zaken gekeken moeten worden, betoogt Jana. Scholen hebben directeuren nodig die er klaar voor zijn en leerkrachten moeten goed ondersteund worden. Daarnaast zijn de financiën essentieel. “Inclusieve scholen zijn nu nog te veel afhankelijk van losse subsidies. Het zou structureel moeten zijn.” Ook zouden scholen meer ruimte moeten krijgen om te experimenteren, zodat ze minder onder druk staan over hoe ze beoordeeld worden als ze aan de slag gaan met leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften. “We leven in een meritocratisch systeem waarin de nadruk ligt op cijfers en prestaties. We moeten ons weer de vraag stellen: hoe kunnen we het onderwijssysteem vormgeven zodat alle kinderen zich optimaal ontwikkelen en leren, en daarbij in gedachten houden dat het tijd kost en dat er niet één recept is.”

Een school is nooit klaar

Jana wil meer onderzoek gaan doen om de effecten van inclusief onderwijs nog beter te doorgronden. “Dan kijken we bijvoorbeeld naar de binnenkant, naar wat de leraren dagelijks op scholen doen.” Ze verwacht niet dat in 2035 alle scholen ‘af’ zijn en dat ze kunnen zeggen: nu zijn wij inclusief. “Daar gaat het ook niet om. Een school is nooit klaar, want we weten de uitdagingen van de toekomst niet. Het gaat erom dat we fundamenteel toewerken naar onderwijs als een plek waar ieder kind, in zijn eigen buurt, samen kan leren met anderen.”

Tekst: Willem Claassen

<https://www.ru.nl/onderzoek/onderzoeksnieuws/dat-inclusief-onderwijs-niet-haalbaar-zou-zijn-is-een-onderschatting>